

Mersin İli Tarsus İlçesi Üzüm Üretiminin Mevcut Durumu ve Sorunları

Bahar Özdemir^{1*}

Cuma Akbay²

Havva Çalıřkan²

¹ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş Meslek Yüksek Okulu, Kahramanmaraş

² Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Kahramanmaraş

* Sorumlu Yazar:

Email: bahar.subasi@mynet.com

Geliş Tarihi: 17 Kasım 2015

Kabul Tarihi: 24 Aralık 2015

Özet

Mersin İli Tarsus ilçesinde üzüm üretimi önemli geçim kaynağıdır. Bu çalışmanın amacı Tarsus ilçesinde üzüm üretimi ile ilgili mevcut durumun ve sorunların ortaya çıkarılmasıdır. Bu çalışmada Tarsus ilçesinin köyleri Karadiken, Taşçılı, Belenköyü ve Ulaş'ta üzüm üretimi yapan 80 işletme ile anket yapılarak bu işletmelerin mevcut durumu ve sorunları ortaya konulmuştur.

Anket bulgularına göre; işletmelerin mevcut arazi genişlikleri ortalama 12 dekadır. İşletmelerin üzüm yetiştiriciliği dışında, tarım dışı gelir kaynakları da vardır. Üreticilerin bağcılıktan elde ettikleri gelirin yıllık ortalaması 11.498 TL'dir. Üretilen ürünlerin büyük kısmı sofralık olarak pazarlanmakta ve bunun yanında, hane halkı, bir kısmını pekmez, kuru üzüm, sirke ve sucuk olarak tüketmektedir. Üreticilerin karşılaştıkları sıkıntılar, genelde ürünün tüketiciye iletilmesi ile ilgilidir.

Sonuç olarak, bölgede üzümle ilgili bir birlik veya kooperatifin olmaması, arazi dağınıklığı ve pazarlama sorunları öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarsus, üzüm, bağcılık, işletme, üretim ve pazarlama

The current status and problems of grape production in Tarsus district of Mersin city

Abstract

In Mersin City Tarsus county, grape production is an important living resource. The aim of this study is to reveal the current status and problems related to grape production in Tarsus county. This study analyzed the current status and troubles with survey of 80 grape producing enterprises in villages of Tarsus, Karadiken, Taşçılı, Belenköy and Ulaş.

According to the survey, the mean field area of enterprises were 12 decare. The enterprises also have extrafarmery living resources in addition to grape growing. The growers earned yearly 11.498 TL meanly from the viticulture. The most of the produced grape were marketed for eating, and some of them were consumed by the farmers as grape juice, dried grape, vinegar, and sausage. Most problems faced by producers are related to transfer of the product to the consumer.

As a result, lack of any union or cooperative of grape, scatterness of field and marketing problems are in the front place.

Keywords: Tarsus, grape, viniculture, enterprise, production and marketing

GİRİş

Tarihçesi milattan önceki zamanlara kadar dayanan üzüm, asmagiller familyasının vitis cinsinden olan sarılgan bir bitkidir. Üzümün anavatanlarından biri olan Anadolu coğrafyasında, 1200 kadar üzüm çeşidi bulunmaktadır. Türkiye asmanın gen merkezi olup, dünya üzerinde en elverişli bağcılık kuşağında bulunmaktadır (Anonim, 2009). Türkiye'de iklim toprak ve pazar koşullarına bağlı olarak değişik bölgelerde farklı üzüm çeşitleri ortaya çıkmaktadır. Bazı yörelerde sofralık üzüm çeşitleri daha yaygınken, bazı bölgelerde meyve işleme sanayinde kullanılan çeşitler yaygındır. Araştırma bölgesi Tarsus ilçesinin de içinde olduğu Akdeniz Bölgesinde sofralık üzüm yaygın olarak yetiştirilmektedir (Bayramoğlu ve ark., 2010).

Üzüm yüksek şeker içeriğinden dolayı kalorisi yüksek bir besin maddesidir. Ayrıca mineral ve vitaminler yönünden de zengin kabul edilmektedir. Ülkemizin üzüm üretimi yıllık yaklaşık 4.300.000 tondur. Akdeniz bölgesi toplam üretimde

%16'lık oranla bölgeler arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Üzüm değişik amaçlarla üretilen bir besin olup, tüketim amaçlarına uygun şekilde yetiştirilmelidir. Bu durum, bağcılığın bu ihtiyaçlara cevap verecek şekilde uygun yöntemlerle yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Değişik tatları ve besin değerleri ile insan sağlığı üzerinde önemli bir yere sahip olan üzüm üretiminin bilinçli olarak yapılması, bu ürünün iç ve dış piyasalara arzının daha etkin bir şekilde gerçekleşmesine hizmet edecektir. Bu çalışmada amacımız, Mersin ili Tarsus ilçesi ve civar köylerde bağcılığın ve üzüm yetiştiriciliğinin mevcut durumunu ve sorunlarını ortaya koyduktan sonra, çözüme yönelik öneriler geliştirmektir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Mersin ilinin en verimli ve en geniş tarım arazisi, Tarsus'un ovalık yöresindedir. Tarımın önemli bir gelir kaynağı olduğu ve Türkiye'nin en verimli topraklarına sahip olan

Tarsus'ta, 200 bin hektarlık ilçe toprağının 155 bin hektarı tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım alanlarının büyük bölümünün sulanması, gübrelenmesi ve yeni tekniklerin uygulanması ile toprağın verimi artırılmakta, ürünler iyi değerlendirilmektedir. İklimin tarıma elverişli olması, bu arazilerde her çeşit tarımın yapılmasını sağlamakta ve ovalık arazilerde de, değişik sebze ve meyveler, ve özellikle de üzüm ekilmektedir.

Çalışmamızda veriler, çalışma sahasındaki üzüm üreticileriyle yüz yüze görüşülerek yapılan anket çalışmasıyla elde edilmiştir. Yörede küçük ve orta büyüklükte çiftliğe sahip olan üzüm üreticileri, çalışmanın asıl popülasyonunu oluşturmuşlardır. Ankette sorulan sorularla üzüm üreticilerinin sosyo-ekonomik durumları incelenmiş, bölgedeki üreticilerin üretim aşamasından pazara kadar olan süreçte karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır.

Araştırmada anket sayısı oransal örnekleme yöntemi ile tespit edilmiş ve bunun sonucunda 80 işletme ile anket yapılmıştır. Tüm hesaplamalarda, SPSS 17.0 programı kullanılarak, tanımlayıcı istatistik testleri ve ki kare testleri duruma göre uygulanmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 olarak hesaplanmış ve $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Ankete katılan üreticilerin yaş ortalaması 45.5 yıldır. %37'si 20-40 yaş aralığında, %50'si ise 41-60 yaş aralığındadır (Tablo 1). Üreticilerin %6'sı kadın, %94 erkektir.

Tablo 1. Üreticilerin Yaş Dağılımları

Yaş Aralığı	Frekans	%
20-40	30	37.5
41-60	40	50.0
>60	10	12.5
Toplam	80	100.0

Üreticilerden okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3, ilkokul seviyesinde eğitim alanlar %65, ortaokul seviyesi %8, lise düzeyinde olanlar %18, üniversite eğitimi alanlar %6 olarak bulunmuştur.

Üreticilerin hane halkı sayısı ortalaması 3.7'dir. 1-4 hane halkına sahip olan hane oranı %76.3, 5-9 aralığında nüfusa sahip hane oranı %23.7'dir. Üreticilerin %85'i evlidir, %15'i bekarlıdır.

Sadece tarımdan gelir sağlayanların oranı % 86.3 iken tarımın yanında tarım dışı kaynaktan gelir elde eden üreticilerin oranı %13.7 olacaktır. Bağcılıktan elde edilen gelir ortalaması yıllık 11.500 TL'dir. 2.000-10.000 TL gelir sağlayanların oranı %62.7; 10.001-20.000 TL gelir arası oranı %24; 20.001 ve üstü gelire sahip olanların oranı %13.3 olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Bağcılarının Elde Edilen Yıllık Gelir Grupları

Gelir Miktarı	Frekans	%
2.000-10.000	47	62.7
10.001-20.000	18	24.0
>20.001	10	13.3
Toplam	75	100.0

Çalışma bölgemizde, bir kooperatife üye olan üreticilerin oranı %35 olarak saptanmıştır. Bölgede, kendi arazisinde üretim yapanların oranı %95, ortakçı veya kiracı olarak üretim yapanlar %5 saptanmıştır.

Üreticilerde sigorta yaptırmayanların oranı, %67.5'tir. Sigorta yaptırmama nedenleri olarak, sigortanın gereksiz bulunması (%44.5), sigortalatmanın haram olması (9.2), sigorta konusunda yetersiz bilgi sahibi olunması (%14.8), maddi yetersizlik (%14.8), elde edilen verim azlığı (%16.6) olarak bildirilmiştir.

Üreticilerin deneyim yılı ortalaması yaklaşık 18 yıldır. 1-10 yıl arası deneyime sahip olanlar %45, 11-20 yıl arası deneyime sahip olanlar %29, 21 yıl üstü deneyime sahip olanlar %26'dır.

Kullanılan gübre ve ilacın ödemesi, peşin (%37.5), vadeli (%27.5) ve peşin+vadeli (%35) olarak gerçekleştirilmektedir. Çiftçiler %62.5 peşin; %11.3 vadeli satış, %26.3 peşin+vadeli satış yapmaktadır. Üreticiler, %52.5 oranında organik üzüm yetiştirme isteği taşımaktadırlar. Bunu isteyen üreticilerin tamamı, sağlık açısından önemli olması nedeniyle böyle bir istek taşımaktadırlar. İstemeyen üreticilerin nedenleri ise %48 yetiştirme şartlarının zor olması ve %19 verim azlığıdır.

Kooperatife üyelik ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (ki kare testi, $p > 0.05$). Arazi büyüklüğü ile sigorta yaptırmama arasında anlamlı bir ilişki olup, arazi büyüklüğü arttıkça sigortalanma oranı artmaktadır ($p < 0.05$).

TARTIŞMA

Tarsus yöresinde üzüm yetiştiriciliği önemli bir yer tutmaktadır. Bölgede yetiştiricilik, daha çok geleneksel yöntemleri kullanan çiftçiler eliyle gerçekleştirilmektedir. Bölgede üzümle ilgili herhangi bir kooperatif olmamasından dolayı ürün satış fiyatları istenen düzeyde değildir. Kooperatif ve üretici birliklerinin kurulması yönünden destek olunmalı ve üreticiye dönük yetiştiricilik ile ilgili toplantı ve kurslar düzenlenmelidir. (Bahar ve ark., 2006).

Bölgede dağınık bir pazar ortamı vardır. Pazarlama zincirine dahil olan tüm alıcılar üzümün satış fiyatını olumsuz etkilemektedir (Akbay ve ark., 2005). Sözleşmeli tarım uygulamaları geliştirilmelidir. Çiftçilerin üretimde modern teknikleri kullanabilmeleri için teknik ve maddi yönden çiftçilere destek verilmelidir. Çalışma bölgemizde, bağcılık yapan üreticilerin arazilerinden maksimum seviyede verim alınabilmesi için dağınık arazi yapılarının toplulaştırılması yararlı olabilir.

Bölgede klasik üzüm çeşitleri yetiştirilmekte, yeni çeşitler denenmemektedir. Bölgenin ekonomik şartları tüm üzüm çeşitlerinin yetiştirilmesine elverişlidir. Bundan dolayı yeni ve karlı üzüm çeşitlerinin yetiştirilmesine başlanmalıdır.

Tarsus bölgesindeki üzüm üretim alanlarıyla ilgili bir diğer gerçek, arazi yapısının engebeli olması ve bağların daha çok yamaçlarda yer almasıdır. Ne yazık ki, asmanın gelişmesi, verim ve kalitesi üzerinde etkili olan yer ve yönün seçimi konusunda, üreticiler yeterince hassas davranmamaktadırlar. Bölgede, mevcut arazilerin değerlendirilmesi asıl öncelik olduğundan dolayı, bağlar çok farklı yöneyle tesis edilmiş olabilmektedirler. Bağların yer aldığı yamaçlar, genelde çok dik olmakla birlikte, yetiştiriciler bu yüksek eğim için herhangi bir tedbir almamaktadırlar. Bağların bu şekilde, yamaçlarda ve düzensiz dikim aralıklarıyla kurulması, mekanizasyon ve modern bağcılık tekniklerinin uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Böyle yerlerde teraslamaya

gidilmesi, erozyon zararının önlediği gibi, kültürel ve teknik işleri de kolaylaştıracaktır.

Üzerinde durulması gereken bir diğer konu budama yöntemleridir. Üzümle uğraşan çiftçilerin yaz budaması yapmaması ve aşırı yaprak toplamaları nedeniyle, verim ve kalite düşebilmektedir. Bağcıların üzüm kalitesi ile doğrudan ilgisi bulunan bu konuya titizlik göstererek yan ürünlerden kazanç sağlamaya yönelmeleri engellenmeli ve bu amaçla üzüme değer fiyatı verilerek bu konuda eğitimin sağlanması hedeflenmelidir.

Budama işlemi, üzüm çeşidinin özellikleri göz önüne alınarak yapılmalıdır (Uyak ve ark., 2011). Budamayı yapan işçiler, genelde bu konuda yetkin olmayıp eğitimsiz kişilerden oluşmakta ve bu da mahsül üzerine olumsuz etkide bulunmaktadır. Budayıcıların eğitilmeleri, hedeflenmesi gereken unsurlardan birisi olmalıdır.

Tarsus bölgesinde bağcılık yaparken, genelde sulama uygulanmamaktadır. Arazi yapısının eğimli olması da sulama yapılmasını güçleştirmektedir. Bölge su kaynakları açısından yeterli olsa da, bu kaynakların verimli kullanılmaması ve israf edilmesi, çiftçilerin suya ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle sıcaklığın arttığı yaz mevsiminde bağların sulanması gerekebilmektedir.

Çalışmamız, Türkiye’de yaygın olarak uygulanmakta olan bağcılığın Tarsus örneğini incelemesini içermektedir. Üzüm yetiştiricileri, kendi imkanlarıyla, modern tekniklere başvurmadan geleneksel şekilde üretimlerini sürdürmektedirler. Bu noktada, bilinçli ve modern tarımın yapılmaması, üretimin miktarını ve kalitesini etkilemektedir. Üreticiye ekonomik destek verilmesi, sorunlarının çözülmeye çalışılması ve eğitilmesi, bu alanda Tarsus’un ve Türkiye’nin sahip olduğu potansiyelin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

[1] Akbay, C., Candemir, S., Enver, O., “Türkiye’de yaş meyve ve sebze ürünleri üretim ve pazarlaması, KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi, 8(2):8-11 2005.

[2] Anonim, “Bahçecilik, asma yetiştiriciliği”, MEGEP, Ankara, 2009.

[3] Bahar, E., Korkutal, İ., Kök, D., “Türkiye bağcılığının son yıllardaki gelişiminde görülen başlıca sorunlar ve çözüm önerileri”, Trakya Üniversitesi Journal Science, 7(1):65-69, 2006.

[4] Bayramoğlu, Z., Gündoğmuş, E., Çelik, Y., “Ankara ili Kalecik ilçesinde yetiştirilen sofralık ve şaraplık üzüm üretiminin karlılık analizi üzerine bir araştırma”, Tarım Ekonomisi Dergisi, 16(1):25-31, 2010.

[5] Uyak, C., Doğan, A., Kazankaya, A., “Siirt ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilim Dergisi, 21(3):225-234, 2011.